

چکیده

در برخوردی کلی به ساختمان‌ها و سایر فضاهای شهری دیده می‌شود که این بناها عمدتاً برای افراد جوان و چالاک طراحی شده و بی توجه به مسئله ناتوانی‌های جسمی-حرکتی و سایر ناتوانی‌هایی که یک فرد معلول می‌تواند داشته باشد، برنامه ریزی، طراحی و اجرا گردیده‌اند. این واقعیتی است که بسیاری از این بناها برای پیران، کودکان و افراد دچار ناتوانی‌های جسمی و معلولین قابل استفاده نیستند. تا آنجا که ناتوانی در استفاده از ساختمان‌ها و فضاهای عمومی، عملاً این بخش از جامعه را از مراجعه به آن‌ها باز می‌دارد. این پروژه با در نظر گرفتن بخش آموزشی برای شناسایی استعدادها و توانایی‌های بالقوه این افراد و همچنین بخش‌های درمانی و تفریحی-رفاهی، در کنار نگهداری از آن‌ها طرح شده است، به این امید که باعث ایجاد رابطه‌ای صمیمانه‌تر بین افراد عادی و افراد معلول جامعه شود. بعد از مقایسه مراکز موجود این طور نتیجه‌گیری شد که مراکز حال حاضر فقط برای نگهداری از کودکان شکل گرفته است و این در حالیست که به نیازهای روحی و روانی این افراد ذره‌ای توجه نشده است. فضاهایی که در اینگونه مراکز وجود دارند شامل: بخش‌های اداری، خدماتی، اقامتی و درمانی آن‌هم در حد بسیار ابتدائی است؛ در همین خصوص سعی شده است تا با طراحی متفاوتی نسبت به طرح‌های موجود، نگرشی متفاوت نسبت به این افراد صورت گیرد. طرح به منظور ایجاد تناسب و حس امنیت و آرامش در افراد معلول در ۱ تا ۲ طبقه پیش‌بینی شده و چون ارتباط با طبیعت و فضای باز در عین ایجاد محصوریت، از خواسته‌های ذاتی افراد معلول شناخته شده، سعی شده طرح بیشترین ارتباط را با محیط اطراف داشته باشد. این طرح شامل سه بخش مجزا ۱- اقامتی، ۲- اداری- درمانی و ۳- تفریحی- آموزشی می‌باشد. در بخش رفاهی- تفریحی و آموزشی که وجه تمایز طرح با مراکز موجود است فضاهایی برای ورزش و فعالیت‌هایی از قبیل نقاشی، کاردستی و ... در نظر گرفته شده تا علاوه بر ایجاد سرگرمی برای این افراد باعث تحرک آن‌ها نیز باشد.

کلمات کلیدی: معلول، مجتمع اقامتی و درمانی، تفریحی، شادی، امید، زندگی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول : کلیات پژوهش.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۱
۲-۱- بیان مسئله.....	۳
۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۳
۳-۱- اهداف تحقیق.....	۴
۴-۱- سؤالات تحقیق.....	۴
۵-۱- فرضیات تحقیق.....	۵
۶-۱- روش تحقیق.....	۵
۷-۱- تعاریف و واژگان کلیدی تحقیق.....	۶
۸-۱- کاربردهای تحقیق.....	۷
فصل دوم : پیشینه و ادبیات تحقیق.....	۸
۱-۲- مقدمه.....	۸
۲-۲- معلولیت.....	۹
۱-۲-۲- واژه شناسی معلول.....	۹
۲-۲-۲- ماهیت معلولیت.....	۹
۳-۲-۲- انواع معلولیت ها.....	۱۰
۴-۲-۲- گروه بندی معلولین.....	۱۲
۵-۲-۲- گروه بندی معلولین جسمی.....	۱۳
۱-۵-۲-۲- نقص عضوها.....	۱۳
۲-۵-۲-۲- ضایعات نخاعی.....	۱۳
۳-۵-۲-۲- فلج تمام بدن یا از گردن به پایین.....	۱۳
۴-۵-۲-۲- فلج اتونومیک.....	۱۴
۵-۵-۲-۲- همی پلژی.....	۱۴
۶-۲-۲- عوامل به وجود آورنده معلولیت جسمی.....	۱۴
۷-۲-۲- نیازهای معلولین.....	۱۵
۱-۷-۲-۲- نیازهای احساس شده.....	۱۵
۲-۷-۲-۲- نیازهای بیان شده.....	۱۵

۱۵	نیازهای ارزیابی شده.....
۱۵	مشکلات موجود در زندگی معلولین.....
۱۶	نشستن.....
۱۶	لباس پوشیدن.....
۱۷	رژیم غذایی.....
۱۷	روش های آموزش و توانبخشی معلولین.....
۱۷	فیزیوتراپی.....
۲۰	کار درمانی.....
۲۰	گفتار درمانی.....
۲۰	بریس درمانی.....
۲۱	شنوایی سنجی.....
۲۱	بینایی سنجی.....
۲۱	ورزش درمانی.....
۲۲	نیازهای اساسی معلولین.....
۲۳	جمع بندی فصل.....
۲۵	فصل سوم : روش تحقیق .....
۲۵	۱-۳- مقدمه.....
۲۶	۲-۳- نوع پژوهش.....
۲۷	۳-۳- روش پژوهش.....
۲۸	۴-۳- مسیر پژوهش.....
۲۹	۵-۳- شرح کامل روش گردآوری اطلاعات.....
۲۹	۶-۳- جامعه و نمونه آماری آماری تحقیق.....
۲۹	۷-۳- جمع بندی فصل.....
۳۰	فصل چهارم : یافته های تحقیق .....
۳۱	۱-۴- مقدمه.....
۳۱	۲-۴- نگاهی به تعدادی از مراکز نگهداری و توانبخشی معلولین.....
۳۱	۱-۲-۴- توانبخشی در ایران.....
۳۲	۲-۲-۴- توانبخشی در کرمان.....

۳۳	.....مرکز نگهداری کرمان	۳-۲-۴
۳۳	.....نمونه برداری از مراکز مختلف	۴-۲-۴
۳۴	.....بررسی نمونه های موردی	۳-۴
۳۴	.....بررسی نمونه داخلی	۱-۳-۴
۳۴	.....آسایشگاه معلولان و سالمندان کهریزک	۱-۱-۳-۴
۴۲	.....مجموعه فرهنگی ورزشی معلولان قمرینی هاشم	۲-۱-۳-۴
۴۴	.....مجتمع آموزشی نیکوکاری رعد	۳-۱-۳-۴
۴۵	.....مجموعه فرهنگی، ورزشی و توانبخشی ایثارگران کردستان	۴-۱-۳-۴
۴۶	.....مجموعه ورزشی جانبازان و معلولان سمنان	۵-۱-۳-۴
۴۷	.....بررسی نمونه خارجی	۲-۳-۴
۴۷	.....مرکز نگهداری معلول در پالمرسون، لیورپول	۱-۲-۳-۴
۴۸	.....پردیس رابرت در مرکز اشبای	۲-۲-۳-۴
۴۹	.....مرکز نگهداری معلولان در west INC	۳-۲-۳-۴
۵۱	.....جمع بندی فصل	۴-۴
۵۲	.....	
۵۲	.....مقدمه	۱-۵
۵۵	.....ضوابط و استانداردهای طراحی	۲-۵
۵۵	.....ابعاد و اندازه های صندلی چرخدار	۱-۲-۵
۵۷	.....فضای مجاز و دامنه دسترسی صندلی چرخدار:	۱-۱-۲-۵
۶۱	.....فضای آزاد در سطح زمین برای صندلی چرخدار:	۲-۱-۲-۵
۶۲	.....اصول برنامه ریزی	۲-۲-۵
۶۲	.....ارتباطات و روابط داخلی	۳-۲-۵
۶۳	.....محدودیت حرکتی	۴-۲-۵
۶۳	.....معلولان نیمه متحرک	۱-۴-۲-۵
۶۴	.....افراد با صندلی چرخدار (معلولین جسمی - حرکتی)	۲-۴-۲-۵
۶۵	.....افراد با محدودیت حرکتی در پاها	۳-۴-۲-۵
۶۵	.....افراد با محدودیت حرکتی در دست ها	۴-۴-۲-۵
۶۵	.....افراد نابینا	۵-۴-۲-۵

۶۶	..... ۶-۴-۲-۵ افراد کم بینا
۶۶	..... ۷-۴-۲-۵ افراد ناشنوا
۶۶	..... ۵-۲-۵ ورودی ها و درهای ساختمان ها
۶۶	..... ۱-۵-۲-۵ درها
۶۸	..... ۲-۵-۲-۵ انواع درها
۷۰	..... ۶-۲-۵ راهروها
۷۰	..... ۷-۲-۵ رامپ ها و سطوح شیبدار
۷۰	..... ۱-۷-۲-۵ تعریف رامپ
۷۱	..... ۲-۷-۲-۵ سربالایی و سرازیری
۷۴	..... ۸-۲-۵ آسانسورها
۷۴	..... ۱-۸-۲-۵ موارد کلی
۷۵	..... ۲-۸-۲-۵ کنترل های آسانسور
۷۶	..... ۳-۸-۲-۵ ضوابط کلی آسانسور
۷۷	..... ۹-۲-۵ سرویس های بهداشتی
۷۷	..... ۱-۹-۲-۵ توالت ها
۷۸	..... ۲-۹-۲-۵ ضوابط کلی سرویس بهداشتی
۸۰	..... ۱۰-۲-۵ فضای اتاق معلولان
۸۰	..... ۱-۱۰-۲-۵ خصوصیات بهداشتی و ایمنی فضای زندگی معلولان
۸۰	..... ۱۱-۲-۵ رستوران و چایخانه
۸۱	..... ۱۲-۲-۵ هتل ها
۸۱	..... ۱۳-۲-۵ مراکز بهداشتی، درمانی و آسایشگاهی
۸۲	..... ۱۴-۲-۵ مراکز تجاری
۸۲	..... ۱۵-۲-۵ کتابخانه
۸۲	..... ۱۶-۲-۵ فضاهای تجمع
۸۳	..... ۳-۳-۵ اصول و معیارهای طراحی و فضاهای مورد نیاز
۸۳	..... ۱-۳-۵ آنتروپومتری (اندازه گیری بدن انسان)
۸۶	..... ۲-۳-۵ بخش اقامتی
۸۶	..... ۱-۲-۳-۵ اتاق های خواب (خوابگاه)

- ۸۷.....۲-۲-۳-۵ مادریار و پدریار.....
- ۸۷.....۳-۲-۳-۵ سرویس های بهداشتی.....
- ۸۷.....۴-۲-۳-۵ اتاق روز (بازی و تلویزیون).....
- ۸۸.....۵-۲-۳-۵ مراقبت های ویژه.....
- ۸۸.....۶-۲-۳-۵ مرکز پخش دارو.....
- ۸۸.....۷-۲-۳-۵ محل نگهداری ملحفه و وسایل ضد عفونی بخش.....
- ۸۸.....۸-۲-۳-۵ بخش آماده سازی غذا و آشپزخانه.....
- ۸۸.....۳-۳-۵ بخش درمانی.....
- ۸۹.....۱-۳-۳-۵ پذیرش.....
- ۸۹.....۲-۳-۳-۵ کلینیک.....
- ۸۹.....۳-۳-۳-۵ فیزیوتراپی.....
- ۱۰۱.....۴-۳-۳-۵ گفتار درمانی.....
- ۱۰۲.....۵-۳-۳-۵ شنوایی سنجی.....
- ۱۰۴.....۴-۳-۵ بخش اداری.....
- ۱۰۵.....۵-۳-۵ بخش خدماتی.....
- ۱۰۵.....۶-۳-۵ بخش تفریحی- رفاهی.....
- ۱۰۵.....۱-۶-۳-۵ فضاهای ورزشی و بازی.....
- ۱۰۶.....۲-۶-۳-۵ فضاهای نمایشگاهی.....
- ۱۰۷.....۳-۶-۳-۵ فضای سبز:.....
- ۱۰۸.....۷-۳-۵ بخش آموزشی.....
- ۱۰۹.....۴-۵ جمع بندی ضوابط و استانداردها.....
- ۱۰۹.....۱-۴-۵ فضاها و ابعاد مورد نیاز بر اساس چارت موجود در اداره بهزیستی.....
- ۱۱۴.....۵-۵-برنامه فیزیکی طرح.....
- ۱۱۹.....۶-۵-تحلیل سایت.....
- ۱۲۰.....۷-۵-روند و ایده های طراحی.....
- ۱۲۱.....۸-۵-نتیجه گیری.....
- ۱۲۲.....منابع و مؤخذ.....

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- انواع معلولین (عبداللهی کیوانی، ۱۳۹۵).....	۱۰
جدول ۲-۲- نیازهای معلولان (دیواندری و همکاران، ۱۳۹۵).....	۲۲
جدول ۱-۴- تحلیل مجموعه کهریزک براساس معیارهای تحقیق.....	۴۲
جدول ۲-۴- تحلیل مجموعه فرهنگی ورزشی معلولان قمر بنی هاشم براساس معیارهای تحقیق.....	۴۳
جدول ۳-۴- تحلیل مجتمع آموزشی نیکوکاری رعد براساس معیارهای تحقیق.....	۴۴
جدول ۴-۴- تحلیل مجموعه فرهنگی، ورزشی و توانبخشی ایثارگران کردستان براساس معیارهای تحقیق.....	۴۵
جدول ۵-۴- تحلیل مجموعه ورزشی جانبازان و معلولان سمنان براساس معیارهای تحقیق.....	۴۶
جدول ۶-۴- تحلیل مرکز نگهداری معلول در پالمرسون براساس معیارهای تحقیق.....	۴۷
جدول ۷-۴- تحلیل پردیس رابرت براساس معیارهای تحقیق.....	۴۸
جدول ۸-۴- تحلیل مرکز نگهداری معلولان در west INC براساس معیارهای تحقیق.....	۵۰
جدول ۱-۵- مشکلات و راه حل های افراد با صندلی چرخدار (نوذری، ۱۳۸۵).....	۶۴
جدول ۲-۵- مشکلات و راه حل های افراد با محدودیت حرکتی در پاها (نوذری، ۱۳۸۵).....	۶۵
جدول ۳-۵- مشکلات و راه حل های افراد با محدودیت حرکتی در دست ها (نوذری، ۱۳۸۵).....	۶۵
جدول ۴-۵- مشکلات و راه حل های افراد نابینا (نوذری، ۱۳۸۵).....	۶۵
جدول ۵-۵- مشکلات و راه حل های افراد کم بینا (نوذری، ۱۳۸۵).....	۶۶
جدول ۶-۵- مشکلات و راه حل های افراد ناشنوا (نوذری، ۱۳۸۵).....	۶۶
جدول ۷-۵- پیش بینی صندلی چرخدار برای معلولین در مکان های تجمع.....	۸۳
جدول ۸-۵- تجهیزات حرکت درمانی (فرحبخش، ۱۳۸۴).....	۹۱
جدول ۹-۵- تجهیزات آب درمانی (اسدالهی پور، ۱۳۸۲).....	۱۰۰

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۲- تأثیر احتمالی ناشی از قطع نقاطی از نخاع در طول قسمتهای مختلف آن	۱۲
شکل ۱-۴- دیاگرام فضایی مجموعه کهریزک	۳۵
شکل ۲-۴- سایت مجموعه کهریزک	۳۵
شکل ۳-۴- سه بعدی سایت کهریزک	۳۶
شکل ۴-۴- دیاگرام فضاهای اداری مجموعه کهریزک	۳۶
شکل ۵-۴- ورودی بخش اداری	۳۷
شکل ۶-۴- فضای داخلی بخش اداری	۳۷
شکل ۷-۴- مجموعه های خوابگاهی	۳۷
شکل ۸-۴- مجموعه نارون	۳۸
شکل ۹-۴- مجموعه بنفشه	۳۸
شکل ۱۰-۴- ساختمان آفتاب	۳۸
شکل ۱۱-۴- مجموعه ارغوان	۳۸
شکل ۱۲-۴- مجموعه گل یاس	۳۸
شکل ۱۳-۴- واحدهای خدماتی	۳۹
شکل ۱۴-۴- آشپزخانه صنعتی	۳۹
شکل ۱۵-۴- رختشویخانه صنعتی	۳۹
شکل ۱۶-۴- فضاهای واحد درمانی	۴۰
شکل ۱۷-۴- درمانگاه	۴۰
شکل ۱۸-۴- بیماران بستری و مراقبت های ویژه	۴۰
شکل ۱۹-۴- بخش فیزیوتراپی	۴۱
شکل ۲۰-۴- کارگاه های توانبخشی	۴۱
شکل ۲۱-۴- مرکز توانبخشی کهریزک	۴۱
شکل ۲۲-۴- مجموعه نارون کهریزک	۴۱
شکل ۲۳-۴- نمونه موردی مشابه با موضوع و بستر مجموعه فرهنگی ورزشی برای معلولان	۴۳
شکل ۲۴-۴- مجتمع آموزشی نیکوکاری رعد	۴۴
شکل ۲۵-۴- مجموعه فرهنگی، ورزشی و توانبخشی ایثارگران کردستان	۴۵

- شکل ۴-۲۶- مجموعه ورزشی جانبازان و معلولان سمنان..... ۴۶
- شکل ۴-۲۷- مرکز نگهداری معلول در پالمرسون، لیورپول..... ۴۷
- شکل ۴-۲۷- پردیس رابرت..... ۴۸
- شکل ۴-۲۸- دیاگرام فضایی مرکز نگهداری معلولان در west INC..... ۴۹
- شکل ۴-۲۹- مرکز نگهداری معلولان در west INC..... ۵۰
- شکل ۵-۱- ابعاد ویلچر استاندارد..... ۵۵
- شکل ۵-۲- اندازه ها و مشخصات قطعات و لوازم ویلچر..... ۵۶
- شکل ۵-۳- دید جانبی از صندلی چرخدار استاندارد چرخدار (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۵۶
- شکل ۵-۴- دید از جلو و تا شده صندلی چرخدار (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۵۶
- شکل ۵-۵- صندلی چرخدار مدل تختخواب شو شکل ۵-۶- صندلی چرخدار مدل همراه..... ۵۶
- شکل ۵-۷- صندلی چرخدار ویژه حمام..... ۵۷
- شکل ۵-۸- صندلی چرخدار مدل الکترونیکی مبله..... ۵۷
- شکل ۵-۹- صندلی چرخدار مدل الکترونیکی ساده..... ۵۷
- شکل ۵-۱۰- حداقل پهنای لازم برای عبور یک صندلی چرخدار (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۵۸
- شکل ۵-۱۱- حداقل پهنای لازم برای عبور دو صندلی چرخدار (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۵۸
- شکل ۵-۱۲- قطر چرخش برای یک دور کامل (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۵۹
- شکل ۵-۱۳- گردش ۹۰ درجه..... ۶۰
- شکل ۵-۱۴- پهنای شکل T برای چرخش ۹۰ درجه..... ۶۰
- شکل ۵-۱۵- گردش ۱۸۰ درجه صندلی چرخدار..... ۶۰
- شکل ۵-۱۶- گردش ۱۸۰ درجه صندلی چرخدار..... ۶۰
- شکل ۵-۱۷- گردش ۳۶۰ درجه..... ۶۱
- شکل ۵-۱۸- فضای آزاد کف زمین..... ۶۱
- شکل ۵-۱۹- فضای آزاد کف زمین در معبر کم عرض..... ۶۲
- شکل ۵-۲۰- فضای گردش اضافی در تنگناها..... ۶۲
- شکل ۵-۲۱- فضای آزاد کف زمین در معبر کم عرض..... ۶۲
- شکل ۵-۲۲- فضای آزاد گردش اضافی در تنگناها..... ۶۲
- شکل ۵-۲۳- فضای مناسب برای حرکت ویلچر..... ۶۴
- شکل ۵-۲۴- فضای عصا زدن نابینایان..... ۶۴

- شکل ۵-۲۵ جزئیات ورودی..... ۶۹
- شکل ۵-۲۶ جزئیات ورودی..... ۶۹
- شکل ۵-۲۷ جزئیات در..... ۶۹
- شکل ۵-۲۸ جزئیات در کشویی..... ۶۹
- شکل ۵-۲۹ جزئیات در تاشو..... ۶۹
- شکل ۵-۳۰ دو در لولائی روبروی هم..... ۶۹
- شکل ۵-۳۱ در یک امتداد و مسیر مستقیم..... ۷۱
- شکل ۵-۳۲ برگشت به عقب یا چرخش ۱۸۰ درجه..... ۷۱
- شکل ۵-۳۳ استفاده از چرخش ۹۰ درجه..... ۷۱
- شکل ۵-۳۴ دستگرد میانی برای رامپ با عرض بیش از ۳ متر..... ۷۳
- شکل ۵-۳۵ حداقل ابعاد کابین آسانسور..... ۷۵
- شکل ۵-۳۶ ورودی های آسانسور به همراه دکمه های کنترل کننده و سایر تجهیزات..... ۷۵
- شکل ۵-۳۷ ابعاد انواع آسانسورهای بالابر..... ۷۶
- شکل ۵-۳۸ الف) فضای آزاد کف و نحوه چیدمان شکل ۵-۳۸ ب سرویس بهداشتی، اتاق دوش و تجهیزات آن (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۷۸
- شکل ۵-۳۹ «الف» پلان یک حمام با خصوصیات مناسب معلولین..... ۷۹
- شکل ۵-۴۰ الف جا کارتی در کتابخانه شکل ۵-۴۰ ب قفسه بندی کتابخانه..... ۸۲
- شکل ۵-۴۱ محدوده دستیابی یک فرد نشسته شکل ۵-۴۲ محدوده دستیابی یک فرد سالم..... ۸۴
- شکل ۵-۴۳ اندازه محدوده های دسترسی از پهلو برای آقایان (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۸۴
- شکل ۵-۴۴ اندازه محدوده های دسترسی از روبرو برای آقایان (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۸۵
- شکل ۵-۴۵ اندازه های محدوده دسترسی از پهلو برای خانم ها (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۸۵
- شکل ۵-۴۶ اندازه محدوده های دسترسی از روبرو برای خانم ها (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۸۵
- شکل ۵-۴۷ اندازه و محدوده دسترسی برای خرد سالان (برجیان و جغتایی، ۱۳۸۸)..... ۸۵
- شکل ۵-۴۸ پارالل بار شکل ۵-۴۹ پارالل بار کودکان..... ۹۲
- شکل ۵-۵۰ شولدرویل (چرخ شانه)..... ۹۲
- شکل ۵-۵۱ پله تمرین..... ۹۲
- شکل ۵-۵۲ پله و رامپ تمرین..... ۹۳
- شکل ۵-۵۳ تشک تمرین..... ۹۳

- شکل ۵-۵۴ دستگاه کامل راه رفتن کودک ۹۳
- شکل ۵-۵۵ عصای چرخدار، جهت راه رفتن کودکان معلول ۹۳
- شکل ۵-۵۶ دوچرخه تمرین ۹۴
- شکل ۵-۵۷ پلان قسمت های درمانی مقیاس: ۱۲۰ سانتیمتر ۹۴
- شکل ۵-۵۸ اتاق برق درمانی ۹۷
- شکل ۵-۵۹ ویرپول نیم تنه برای بزرگسالان و تمام تنه برای کودکان ۱۰۰
- شکل ۵-۶۰ ویرپول متحرک ۱۰۰
- شکل ۵-۶۱ صندلی برای نشستن در ویرپول ۱۰۰
- شکل ۵-۶۲ وان درمان ۱۰۱

فصل اول

کلیات پژوهش

از اولین بارقه‌های پیدایش تمدن شهری، ساختار مجموعه‌های زیستی تا کنون که قرن بیست و یکم و قرن الکترونیک و فضاها و سکونت گاه‌های مجازی است، سبک‌ها و شیوه‌های بسیاری برای ساخت و اجرای ساختمان‌ها تجربه شده و مورد استفاده قرار گرفته است. هر کدام از این شیوه‌های بنا به مسائل سازه‌ای تحولات اجتماعی، پیشرفت‌های علمی در زمینه مصالح و تکنولوژی ساخت، جای خود را به شیوه‌های جدیدتری داده‌اند اما تعدادی از این پارامترها به صورت ثابت در تمامی این شیوه‌ها حضور داشته است که می‌توان گفت محور اصلی ساخت و سازها نیز حول این پارامترها در نوسان است. شاید انسان اصلی‌ترین پارامتری است که معماری را تحت تاثیر قرار می‌دهد و حضور او در فضای معماری مهم‌ترین دغدغه طراحان فضا می‌باشد. از سوی دیگر با بالا رفتن سطح دانش اجتماعی و بهداشتی و درمانی، توجه به افراد دارای معلولیت در جامعه به عنوان گروهی خاص از کاربران با مشخصات فیزیکی و فیزیولوژی خاص نیز بیشتر شده است. حال آنکه در جامعه‌ای مانند کشور ما که تجربه‌ی جنگ ۸ ساله‌ی تحمیلی را دارد، تعداد جانبازان معلول قابل توجه است و تأمین شرایط زندگی از مهمترین عوامل مورد توجه در جامعه به شمار می‌رود که این مهم تنها از طریق استانداردسازی فضای حضور برای ایشان امکان پذیر است (تاج‌الدینی و موسوی، ۱۳۹۵).

با توجه به جایگاه معماری به عنوان عنصری واسطه بین فرهنگ، هنر و محیط طبیعی، همچنین اهمیت وجود مجتمع‌های ویژه‌ی معلولین در میزان جذب و اطمینان خاطر معلولین به حضور در فضاهای اجتماعی، شناخت نقش تعاملات رفتاری کاربر فصلی و دائم در فضاهای مجموعه و بهینه‌سازی ساختارهای خصوصی و عمومی اعم از دسترسی‌ها و فضاهای اصلی- فرعی برای معلولین جسمی- حرکتی که نیازمندی‌های ویژه‌ای را کنار افراد عادی طلب دارند ملزوم به رفتارشناسی محیط، نگاه واکاوانه به تعاملات و در نظر گرفتن پتانسیل‌های منطقه‌ای و محیط سایت برای مراجعین می‌باشد که اصلی‌ترین موضوعیت آن بر اساس رفتارگرایی آن‌ها در انتخاب فضا و نگاه به مولفه‌های بازشناسانه در جذب یک فرد عادی و معلول در کنار همزیستی متقابل و همساز با نیازها می‌باشد. در درک نیازهای ملزوم بر اجرای یک طرح معمارانه آنچه که مورد وصول می‌باشد اجرای عملکردها براساس زیرساخت‌های مادی در کنار محتوای روانی مجموعه می‌باشد تا با در نظر گرفتن تمامی موارد به ساختار عملکردگرا، به مفهومی از شناخت مخاطب برسیم تا زمینه‌سازی حضور معلول در فضا فراهم گردد. در این تحقیق با در نظر گرفتن نیازهای مادی و روانی ذکر شده، مرتبط با فضا در راستای استانداردسازی آن برای حضور معلولین و افزایش شادی و امید به زندگی، اقدام به طراحی استراحتگاه معلولین

می‌گردد... «امید است که این پروژه آغازی باشد برای توجه هر چه بیشتر به این قشر از جامعه و برطرف کردن نیازهای آن‌ها»...

۱-۲- بیان مسئله

مجتمع‌های اقامتی، درمانی و تفریحی برای معلولین مکان‌ها و فضاهایی هستند که عملاً استفاده از آن‌ها برای معلولین راحت‌تر بوده و موجب گردیده تا فعالیت روزمره این قشر از جامعه در ساختمان‌های عمومی و محیط‌های شهری امکان‌پذیر باشد.

با توجه به اینکه بیش از ۱۰ درصد از جمعیت جهان دچار نوعی معلولیت می‌باشند، در سال‌های اخیر در اکثر کشورهای دنیا طراحان فضاهای شهری و ساختمان‌های عمومی و آموزشی بر حسب نیاز جامعه اقدام به طراحی فضاهایی کرده‌اند که استفاده از آن‌ها برای افراد معلول امکان‌پذیر باشد. از آنجاییکه شهر برای تمامی افراد طراحی شده و تمامی افراد باید از آن استفاده کنند و از حق طبیعی خود بهره‌گیرند. با توجه به اینکه در بعضی از شهرهای ایران مدارس بچه‌های معلول همچنان از بچه‌های عادی جدا می‌باشد لزوم اصلاح مدارس سنتی ما برای برابر کردن حقوق آن‌ها و هم‌چنین تلفیق این دو گروه در یک محیط آموزشی به چشم می‌خورد. هم‌چنین کمبود فضاهای فرهنگی و آموزشی و ورزشی برای این افراد با توجه به موقعیت‌های بالای آنان در زمینه‌های هنری و بخصوص پارالمپیک، در جامعه امروزی ما کاملاً احساس می‌شود. از آنجاییکه یکی از عواملی که باعث نارضایتی و ناراحتی این قشر از جامعه می‌شود حس متکی بودن آن‌ها برای انجام کارهای روزانه و رفع نیازهایشان می‌باشد (میلانی فر، ۱۳۹۰: ۲۳). پس آیا ما بعنوان افراد سالم جامعه که از دور نگاهی به زندگی این افراد داریم و شاید زمانی یکی از آن‌ها باشیم نباید همانطور که شرایط مناسب و امکانات لازم را در اختیار داریم این امکان را نیز برای آن‌ها فراهم کنیم؟

پس ضرورت پژوهش در زمینه‌ی کمبود فضاهای علمی، فرهنگی و هنری برای این افراد باعث شد تا در پروژه حاضر گامی بردارم و فضایی برای این افراد طراحی کنم که بتوانند به راحتی به تفریح و آموزش پرداخته و بدون نیاز به کمک دیگران فعالیت‌های خود را انجام دهند و هم‌چنین زمینه‌ای برای طراحی‌های آینده خودم در سایر زمینه‌ها باشد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

انسان به مرور زمان و در مقاطع مختلف سنی و موقعیت‌های اجتماعی گوناگون مانند کودکی؛ دوران تحصیل؛ کار و پیری ارزشها و مشکلات متنوعان خود و همدردی با آنها را فراموش کرده و یا نسبت به آن‌ها بی‌اعتنا میشود که این خود باعث بروز ناهنجاریها و عارضه‌هایی در زمینه اجتماعی و روابط انسانها با یکدیگر میشود.

اکنون در کشورهای اروپایی اهمیت ویژه ای به معلولین داده میشود. و میتوان اذعان داشت با اینکه تفکر و راه حل در رفع مشکلات معلولین با تاخیر شروع شد؛ اما در حال حاضر ان دسته از کشورهای که دارای تجربه های مفیدی در حل معضلات و موانع و مشکلات معلولین هستند، توانسته اند به راحل های مفیدی در این زمینه دست یابند.

آنچه در ایران مهم است توجه به این پیشرفت ها است. با توجه به گوناگونی جوامع بشری و نحوه زندگی آنان باید اذعان داشت که افزایش مسائل و مشکلات بوجود آمده در زمینه های اجتماعی و معضلاتی که انسان های معلول با آنها سرو کار دارند نسبت مستقیم با پیشرفت های تکنیکی و صنعتی کشورها دارد. و با توجه به اینکه قوانین بین المللی حقوق معلولین در تمامی دنیا به شکل یکسان وضع شده است، آنچه برای کشور ما ضرورت دارد، توجه به این قوانین به صورت عملی تر و واقع بینانه تر می باشد. و تغییرات و سامان دادن به مسائل شهری و معماری معلولین ضروری است. انگیزه اصلی از انتخاب چنین موضوعی، طراحی فضاهای مورد نیاز سازمان بهزیستی در جهت ارائه خدمات به افراد معلول تا آن ها نیز مانند سایر افراد جامعه بتوانند از امکانات جهان استفاده کرده و احساس آرامش داشته باشند. امیدوارم که این آغازی باشد برای طراحی و اجرای فضاهای لازم جهت استفاده این قشر از جامعه.

۱-۳-اهداف تحقیق

۱. تعیین ویژگی های فضایی در طراحی مجتمعی برای معلولین که باعث آسایش فیزیکی این قشر گردد.
۲. تعیین ویژگی های فضایی در طراحی مجتمعی برای معلولین که باعث آسایش روانی این قشر از جامعه گردد.
۳. تعیین ویژگی های فضایی در طراحی مجتمعی برای معلولین که از طریق آسایش فیزیکی و روانی باعث افزایش شادی و امید به زندگی این قشر جامعه گردد.
۴. هدف اصلی ازانجام این پژوهش طراحی مکانی مناسب برای تفریح، استراحت، درمان و آموزش؛ به منظور پر کردن اوقات فراغت شهروندانی که دارای معلولیت هستند می باشد تا همانند شهروندان عادی با امید و انگیزه بیشتری به زندگی خود ادامه دهند تا سازمان بهزیستی شهرستان رابر بتواند با قدرت هر چه بیشتر به مشکلات این قشر از جامعه رسیدگی کند.

۱-۴-سؤالات تحقیق

۱. چه ویژگی هایی در طراحی مجتمعی برای معلولین باعث آسایش این قشر می گردد؟
۲. چگونه می توان فضاهایی برای معلولین طراحی کرد که باعث آسایش روانی آن ها گردد؟

۳. _ چه ویژگی هایی می توان در طراحی مجتمع معلولین در نظر گرفت که امید به زندگی و

شادابی آن ها را چندین برابر کند؟

۱-۵- فرضیات تحقیق

- استفاده از تکنیک های اقلیمی در طراحی مجتمع که باعث آسایش فیزیکی معلولین می گردد.
- استفاده از رنگ و اندازه های مناسب در طراحی فضاهای مجتمع باعث آسایش روانی معلولین می گردد.

- استفاده از فضاهای طبیعی و سبز در طراحی سایت مجموعه باعث افزایش امید به زندگی و شادی و نشاط بیشتر معلولین می گردد

- ترکیب فضای زیستی معلولان با طبیعت که نوعی رهایی از فضاهای محصور زندان گونه ایست که باعث شادابی و امید به زندگی هر چه بیشتر این قشر می گردد.

۱-۶- روش تحقیق

روش های تحقیق در این پژوهش شامل گردآوری اطلاعات، روش های تجزیه و تحلیل (توصیفی) و روش های قیاسی می باشد. گردآوری اطلاعات خود شامل: مطالعات کتابخانه ای، میدانی و سایت های اینترنتی، مجلات معماری و مطالعات پیشین انجام شده در این زمینه می باشد. در بخش مطالعات میدانی موضوعات زیر بررسی شده است: و شامل مطالعات میدانی؛ مطالعات تطبیقی و بررسی تعدادی مدارس استثنایی و توجه به عناصر آنها. بررسی عناصر شهری و تجزیه و تحلیل و ارائه راهکار به صورت عملی. بررسی ساختمان های عمومی در شهر و نگرش چالشها و پتانسیلها و ارائه راهکارهای تحقیقی است.

در بخش مطالعات تطبیقی، بررسی بهترین مدارس جهان که شامل نمونه هایی از برندگان مدارس در سالهای ۲۰۰۹-۲۰۱۵ نشان داده شده است که هدف این کار بیان استاندارد های آن ها به صورت عملی و تطبیق آن با نمونه های کشور ایران میباشد. لذا برای استفاده هر چه بیشتر از این مطالعات و تطبیق آن ها در " عمل " قبل از طراحی اقدام به بسترسازی در کل مجموعه نموده و بعد به طراحی مجتمع به عنوان یک موضوع جدید پرداخته ایم. در حقیقت؛ دیدگاه معماران و شهرسازان قبل از پرداختن به یک موضوع جدید به محیط خود و اطراف سایت توجه کنیم. و بستر سازی مناسبی را داشته باشیم. که در این رساله بخشی از اهداف طراحی بوده است. و در نهایت طراحی مجتمع اقامتی، درمانی و تفریحی برای معلولین نتیجه این تز میباشد.